

MEENUTUSLIKKE TIIVALÖÖKE
EESTI ORNITOLOOGIAÜHINGU
90. SÜNNIPÄEVAKS

KOOSTAJA: Juhani Püttsepp

TEKSTE TOIMETASID JA KIRJUTASID

Liina Espenberg, Eha Järv, Juhani Püttsepp

KEELETOIMETAJA: Kalle Hein

TEOSE JAKS PILDISTASID

Mati Kose, Ingmar Muusikus, Remo Savisaar, Aivo Tamm

AASTA LINDUDE PILDID:

Remo Savisaar ja Arne Ader (must-toonekurg)

OMA FOTOARHIIVI AVASID

Tairo Lutter, Ranno Puumets, Urmas Talivee, Rauno

Volmar, Trinus Haitjema, TA looduskaitse komisjon

VÄLJAANDJA: Eesti Ornitoloogiaühing

KIRJASTUS: Eesti Loodusfoto

Tartu, 2011

ISBN 978-9985-9144-3-4 (trükis)

ISBN 978-9985-9144-4-1 (pdf)

Raamatu väljaandmist toetab Keskkonnainvesteeringute Keskus

© Eesti Ornitoloogiaühing, 2011

Ornitoloog enne ja nüüd

1948. aasta suvel kogunesid Tartumaal Kalli järve ekspeditsioonile (vasakult) Hillar Pärjassaar, Eerik Kumari, Aino Kumari, Loreida Pöder, Asta Tuisk-Vilbaste ja Juhan Vilbaste.

Vanal pildil ei ole mehed püsside ja padrunivöödega varustatud mitte metsavendade rünnaku tagasilöömiseks, vaid teadusliku huvi objektide ehk lindude allatulistamiseks. Nii sai Eerik Kumari koostada süstemaatilise linnunahkade kogu ja määrata alamliike.

Uuel pildil on ka vennad Tammekännud varustatud toruga, kuid sellest torust pauku ei tule. See-eest annab vaatlustoru silmad ette Kalli ekspeditsiooni ohvitseribinoklitele. Lisaks on Tammekändudel orienteerumiseks keps ehk GPS-aparaat, millele Kalli ekspeditsioonil on vastu panna vaid kaarditaskute kaheldava väärtusega sisu.

Mõlemad seltskonnad on riietatud vastavalt moetrendile. Vaevalt, et 1948. aasta kalifeed niiskust hülgasid, õhku lasksid nad aga kindlasti läbi.

2011. aasta talvel vaatlesid rannikulinde Indrek Tammekänd (kannab kootud mütsi) ja Jaak Tammekänd (kannab kõrvikmütsi).

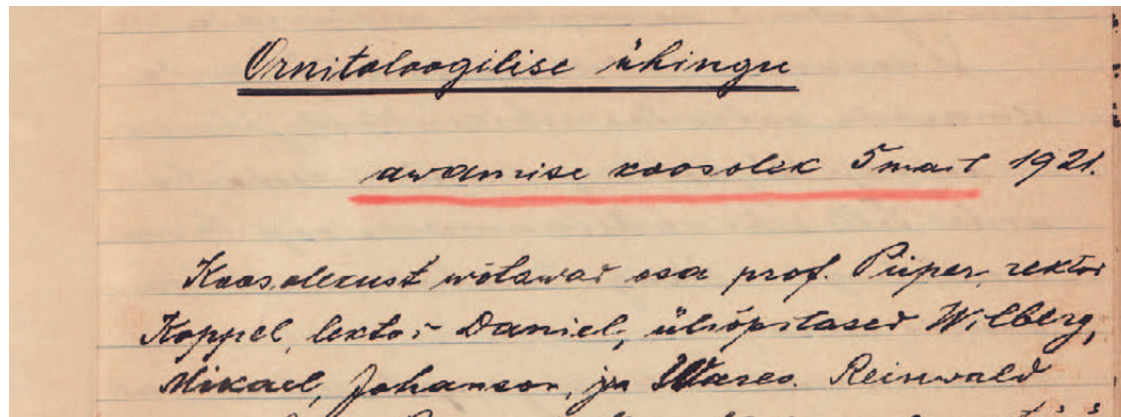
Ühingu häll kiikus Tartu ülikoolis

Lugupeetud härrad õpetlased!

Täna mina helistasin Pärnust zooloogia instituuti, keegi härra oli telefoni all, kes läks telefoni alla kutsuma kedagi asjatundjat lindude alal. Pärast oli telefoni kaudu õige halvasti kuulda ning lõppude lõpuks ei kuulnud mitte midagi enam. Seepärast teatan uuesti kirjalikult. Koonga vallas (sääli läheduses kus elab keegi hra. V. Schmidt ja kes saadab Tartu teateid ilmastiku ja lindude üle) tuli kohalik talupoeg minu juurde ja teatas mulle (kui kütile ja loomariigist huvitatule), et nende karjamaal oli varese pesa 4 pojaga, pojad juba pesast väljas puu otsas, kuid imelikul kombel 1 poegadest valge. Läksime pärast mitme vaimuga asja kaema, tõsi mis tõsi, üks poeg valge.

Kõigiti nooblem, õdedest ja vendadest ning lennu kunstiski teistest osavam. Ihkasin teda elusalt kinni püüda, kuid see osutus raskeks, vahest see oleks võimalik sooja ilmaga...

Fragment ühingu asutamisprotokollist.

Eesti Ornitoloogiaühing asutati 1. mail 1921. Peatselt otsustas ühing liituda Eesti Looduseuurijate Seltsiga, kus moodustus ornitoloogia-sektsioon.

1920. aastatest kuni 1990ndate alguseni oligi peamiseks ornitoloogide koondavaks organisatsiooniks Eesti Looduseuurijate Seltsi ornitoloogia-sektsioon.

Nii kirjutab Tartu ülikooli zooloogia instituudi ornitoloogia sektsioonile (kirjaviis jäetud muutmata) 9. juunil 1936 kõige austusega kaubandus- ja tööstuskoja liige, firmaga Puhk ja Pojad seotud August Karukäpp ja küsib lõpetuseks, kas *Tartu härrad* oleksid huvitatud valgest varesest, kui ta linnu surmaks ja Emajõe Ateenasse saadaks.

Selliseid asjaarmastajate kirju ei saanud linnuteadlastele 1930. aastatel just ülearu palju. Arvukamalt on ühingu selleaegse korrespondentsi hulgas säilinud stipendiumipalveid. Näiteks küsis Vadim Želnin 20. aprillil 1941. aastal 150 rubla toetust vaenukäo uurimiseks Petserimaal. Hilisem Vellavere ilmatark kahjuks ei teadnud, et samal päeval tulistasid Messerschmidtid Ateena kohal alla kümme Hurricane'i hävitajat ja et peagi veereb sõja tormilaine ka üle Maarjamaa, katkestades mõneks aastaks ornitoloogilise ühis-tegevuse.

12. märtsil 1991 teeb Andres Kuresoo Eesti Looduseuurijate Seltsi juhatuse koosolekul ettepaneku Eesti Ornitoloogiaühing taasasutada.

Ornitoloogiasektsiooni hõlma all

1954. aastal kutsus Eesti Looduseuurijate Seltsi ehk ELUSi president Eerik Kumari oma juhendatava Ruth Lingi tööle zooloogia ja botaanika instituuti (ZBI). ZBI Vanemuise tänava hoone nr 21 kolmandal korrusel oli ornitoloogide tuba, kuhu mahtus viis inimest: Eerik Kumari, tema abikaasa Aino Kumari, Ahto Jõgi, Sven Onno ja Ruth Ling – tema laud oli akna all, vaatega Vanemuise tänavale.

Ruth Lingi hooleks oli ELUSi ornitoloogiasektsiooni sekretärina ka sektsiooni kirjavahetus. Kirjutasid usaldusmehed, õpetajad, ametnikud, metsavahid – näiteks Leterma metsavaht Eduard Proodel Alutaguselt. Saadeti ornitofenoloogilisi

andmeid, teatati haruldustest. Saabus ka fantastikat, teinekord tekitasid segadust kurvitsalised, lepalinnud.

Eerik Kumari oli igas mõttes pedant ja nõudis seda ka kolleegidelt. Ükski kiri ei tohtinud vastamata jääda. Algas kiri fraasiga «V.a.» ehk «Väga austatud» või «Lgp.» ehk „Lugupeetud». Ja tõesti, oma korrespondentidesse suhtusidki linnuteadlased lugupidamisega. Ikka tänati saadud andmete eest ja soovitati jätkata. Kui vaja, paluti põhjalikumalt kirjeldust.

Puhtu ornitoloogiajaamas toimusid 1950. aastate lõpul ja 1960. aastate algul usaldusmeeste lindude tundmaõppimise seminarid.

Väljapaistvad usaldusmehed olid loodusemuuseumi direktor, must-toonekurgede arvukuse uurija August Mank, lastekirjanik Harry Jõgisalu, Haapsalu õpetaja Aleksander Lint, Jõgeva sordiaretusjaama töötaja Rudolf Tamm, Eet Tuule Harjumaalt, Ilmar Tilk Pärnumaalt Torist, arstid Ilse Rootsmäe ja Lemming Rootsmäe.

Eerik Kumari oli ka eestikeelsete linnunimetuste komisjoni rajaja. See komisjon töötas tema kodus Riia tänav 3 üks kord kuus, korraga kuus tundi. Oli palju vaidlusi, kuid enamasti jäi peale siiski Eerik Kumari sõna, kes oli koosolekuteks ette valmistanud mitmeid linnunimede variante. Vilju Lilleleht, Eerik Leibak ja Asko Lõhmus on eestvedajatena jätkanud selle komisjoni traditsioone, eesmärgiks anda nimed kõigile maailma linnuliikidele, mida on umbes 10 000.

Ornitoloogiasektsiooni koosolekud toimusid zooloogia kateedris, auditooriumis 305, kord või kaks kuus. Sageli olid esinejateks usaldusmehed – näiteks õpetaja Maria Nelke rääkis tiigikana vaatlustest Paide ümbruse tiikidel ja Rudolf Tamm Jõgeva parkide linnustikust.

Pärast Ruth Lingi lahkumist õppetööle Tartu ülikooli 1968. aastal võttis sekretäri ameti üle Heinrich Veromann.

Kord oli leitud imelind Vändra lähedalt. Toona oli lindude laskmine ja linnunahkade tegemine Kumaril omaette eesmärk. Ilmar Tilk tõi lastud tiivulise hoolikalt rätikusse mähituna Vanemuise tänavale määramiseks. Kumari hüppas vaimustunult püsti ja haaras linnu. See oli noor suula – esmaleid Eestis. Tilk oli ise topisetegija, tema toppis ka suula, see on praegugi Tartu ülikooli zooloogiamuuseumis (pildil).

Muljeid Eesti haudelindude levikuatlase koostajalt

Enne haudelindude levikuatlase välitöid muretsesin sõbralt linnulaulude plaadi ja tegin paar kuud kuiva trenni. Laulud võib kiiresti ära õppida, aga kutse- ja ärevushüüded on väga sarnased. 2005. aasta märtsis alustasin välitöid Raplamaal. Läbi tuli uurida viiekilomeetrise küljepikkusega ruudukujulised maa-alad.

Sageli tegin esimese ringi maastikul õhtul, otsisin öiseid liike: aed- ja soo-roolindu, rukkirääku, ristiklindu, öösorri, kakke. Päikesetõusuga algas uus ringkäik. Näiteks: lähen õhtupoolikul rabasaarele ööbima, kell 23 hakkab häälekoor vaiksemaks jääma ning tunni möödudes käib viimane siuts. Paar tundi poolunes suikumist, ja juba kell kolm läheb möll lahti. Ärkan koos lindudega, liigun laugaste vahel, ümber ringi udune maastik, häälteelamused. Kaisma rabas kuulsin äkki läbi une üllatavat häält – karvasjalg-kakk laulab. Ohoo,

Uku Paal (vasakul) ja Andrus Jair veelinde jälgimas.

varem ei olnud teda looduses kuulnud. Hu-hu-hu-huiked tulid üha lähemale. Viimaks taipasin, et häälitsetes laululuige-paar, kes duetis laulsid välja haruldase kaku hääle.

Linnuatlas on olnud paljude inimeste ühistöö: üle Eesti kogunes aastatel 2004–2009 andmeid rohkem kui kaheksasajalt vaatlejalt. Ootan põnevusega linnuatlase andmete avalikustamist. 25 aastaga, mis eelmise, Olav Renno eestvedamisel koostatud linnuatlase vaatlustest möödunud, on kindlasti mõndagi muutunud.

Praegu jätkan rähnide seiret ja metsise mängupaikade inventuuri.

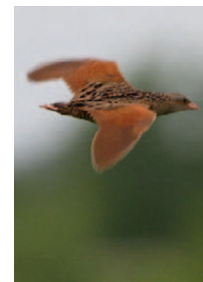
Rähne vaatlesin juba lapsepõlves. Kui nad kõõgiakna taga võiga täidetud konservikarbil valju põrinaga sööma asusid, jooksimine vennaga Snaige külmkapi varju piiluma. Väike- ja suur-kirjurähn, musträhn – need olid tavalised külalised. Kuid käis ka rohelisi, nendega on lugu keerulisem, hallpea- ja roherähnil on raske vahet teha. Mäletan selgelt eredat silma mustal taustal – selline silm on just roherähnil. Märjamaa vallas Valgu kandis, kus tol ajal elasime, võis teda olla küll.

Andrus Jair, harrastusornitoloog, Premia Tallinna Külmhoone ASi logistikajuht

1995

Aasta lind oli rukkirääk.

Ornitoloogiaühingusse asus tööle Toomas Jüriado, aasta varem oli esimese tegevdi-
rektorina alustanud
Jaanus Elts.

1996

Aasta lind oli suurkoovitaja.

1990. aastate keskel käib ühingul laialdane kirjavahetus välismaaga, loomaks sidemeid Euroopas.

Ühingu liikmeskond ületab neljasaja piiri.

Aime Laidna vaatlusmärkmikust. 2005. aasta mais kogus ta linnuatlaste tarvis andmeid Põlvamaal Suuremetsa vaatlusruudul number NE1540.

Igakevadine Raadi jalutaja

Fenoloogilisi vaatlusi hakkasin tegema juba 4.–5. klassis. Tundsin Eerik Kumarit ja sõbrustasin tema kasutütre Enega. Oleme mõlemad Enega pärit Taevaskojast. Keskkooli lõpus olime sõbrannaga otsustanud – läheme ülikooli bioloogiati õppima, ja juba siis osalesin mõnel ornitoloogiaseksiooni koosolekul.

ELUSi liikmeks astusin 1964. aastal, ülikooli lõpetasin 1967. Juhendajaks oli Eliise Käer-Kingisepp ja diplomitöö teemaks «Tuvi peaaegu bioelektriline aktiivsus».

1970. aastal asusin laborandina tööle ZBIsse Sven Onno juurde, uurisime kalakajakate populatsiooniökoloogiat. Välitööd algasid aprillis ja kestsid juuli alguseni. Need uuringud jäid pooleli. Sven Onno hukkus 1974. aastal Väinamerel, mind koondati 1982. aastal instituudist.

Pidevamaid linnuvaatlusi hakkasin tegema 1980. aastate keskel Taevaskojas ja Tartus. Tosin aastat järjest tegin Taevaskojas punktloendust, Andres Kuresoo korraldas seda.

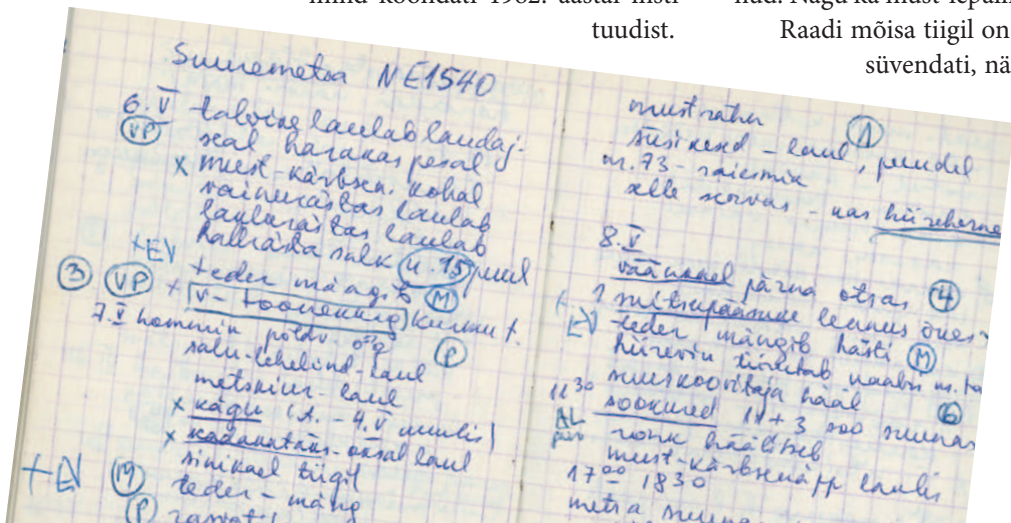
Et elan Tartus Jaama tänava kesklinnapoolses otsas, on minu piirkonnaks kujunenud Raadi lennuvälja ümbrus. Roosi tänavat pidi lähen üles Raadi muuseumist mööda lennuväljale. Atlase tegemisel võtsin seal endale terve ruudu.

Kevadel, rändlindude saabumise ajal käin seal iga päev, kuni jaanipäevani kindlasti. Pärast tulevad juba metsamarjad ja seened. Olen Raadil kirja pannud üle saja pesitseja ja kohanud kukkurtihaast, isegi pesa pildistanud. Paarikümne meetri kaugusel lennurajast oli suurkoovitaja pesa. Kui sealkandis algasid ehitused ja võsaraie, ei ole ma neid linde enam näinud. Nagu ka must-lepalindu, kes seal varemalt oli.

Raadi mõisa tiigil on pesitsenud tait ja lauk. Nüüd tiiki süvendati, näis, kas tuleval kevadel tulevad nad

sinna. Võtan kõigist ornitoloogiaühingu koosolekuist osa, seal on eesotsas kenad noored mehed. Küllap ka Eerik Kumari oleks nendega peaaegu rahul – pikaajalised vaatlused jätkuvad.

Aime Laidna, pensionär, linnuvaatleja

Säravad päevad aprillis

Ürituse eesmärk ei ole tõsiteaduslik ning linnuvaatluspäevadel kaasalöömine nõuab õige vähe – tuleb lihtsalt nende kahe päeva jooksul leida aega linde vaadelda, olgu siis tunnisel jalutuskäigul või kogu nädalavahetuse vältaval linnuretkel. Palume ka kõik kohatud linnud kirja panna ning kas või ligikaudu hinnata, mitut lindu igast liigist kuulsite või nägite. Nii kõlab traditsiooniline ornitoloogiaühingu üleskutse lihavõttepühade linnuvaatluspäevadele. Eeskuju retke nimetamisel on võetud BirdLife Internationali kalendrist.

Aastakümneid kevadisi linnuvaatlusretki juhendanud õpetaja Linda Metsaorg ütleb, et tema jaoks on nendel päevadel põhiline ikka kevade teretamine. «Sinna juurde võib käia ka see, mida on usutud ja mida usutakse.»

Nõukogude ajal külastas Linda Metsaorg loodusmaja juhina akadeemik Paul Aristet, et tutvuda teadlase haruldase lihavõttemunade koguga. Toona vaadati linnumunade kaunistamise, elu taastärkamise ja religiooni seoste peale viltu.

Linda Metsaorgu rõõmustab see, et kevadiste vaatlejate seltskond on muutunud iga aastaga järjest tähelepanelikumaks ja targemaks.

Looduseuurijate Seltsi usaldusmees Vello Tarning saatis 1992. aastal Kärblast Tartusse särtsaka kevadrporti.

Kärblast 9. III 1992.

Esimesed rändlinnud saabuvad!

Värske kevad, mis on oma iseloomult tavaliselt kevadest jahedam ja vähem kuum (tavaliselt $+2^{\circ}$ - $+4^{\circ}$) looduses, kuid hiljem temperatuurid langevad (-1° - -6°) ja kõik selle järele korras seisma. Samas tuleb järele soe ja kuum, mis järele järele ja kuum (-3° - -5°) tuleb, aga on siiski tihed, et rändlinnud saabuvad tavalisest varem. Nii rändlinnu kindlasti. Kui need see juhtub edasi ($+5^{\circ}$ - $+10^{\circ}$) tuleb rändlinde kogu kevade korras. Rändlinnu on nii lühikest, kui järele pidevalt juhtud olema, nii et on tulemas üks värske kevad.

Liik	Kuupäev	Arv	Kus?
Ääskoskel	26. II	12	Kärbla rand, vees
Käldhakk	8. III	2	Kärbla, el. traadil
Kööke	3. III	2	Kärbla, infelind kagusse
Riivitaja	9. III	5	Kärbla rand, saabused
Ristpääs	9. III	40	Kärbla rand, saabused
Kalakajakas	4. III	400	Kärbla rand, liival juhtumisi

Esimesi rändlinde nägi ja luges Vello Tarning.

Hiiuand.

1997

Aasta lind oli sookurg.

Korraldati esimesed suvepäevad Valgemesas.

Valmis ühingu lipp.

Toimusid IX Soome-Eesti ornitoloogia-päevad Lammis.

Linnukaitseseminaril arutlesid 43 huvilist põlevataval linnukaitses teemadel.

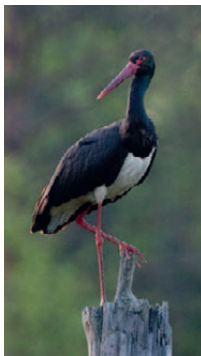

1998

Aasta lind oli must-
toonekurk.

Läänemere projekti
(ehk linnukaitseprojekti)
juhina asus tööle Andres Kalamees.

Ühingu esimesele
joonistusvõistlusele
laekus 63 tööd.

Kotkaekspordist linnualade sõeluja

Ornitoloogiaühingu ja Kotkaklubi liikme Gunnar Sein (sündinud 1975) erilisteks huviobjektideks on röövlinnud, kellest suurima tähelepanu saavad kotkad. Hingelähedaseks liigiks on kaljukotka. Huvi tekkes kotkaste vastu on oma osa olnud kindlasti Einar Tammuril ja Urmas Sellisel.

«Kui kõik ausalt ära rääkida, siis juba lapsena hakkas metsa poole ja rabasse kiskuma. Et elasin Soomaa rahvuspargi külje all Suure-Jaanis, siis olid metsikud paigad omast käest võtta,» ütleb Gunnar Sein, kes kogu oma vaba aja looduses veedab.

Tähtsamaid töid ornitoloogiaühingus on tal olnud üleuroopalise tähtsusega linnuhoiualade väljavalimine täitmaks linnudirektiivi ettekirjutusi. Selleks tuli alad inventeerida. «Lihtsamalt öeldes korraldati ühekordne loendus,» selgitab Gunnar Sein. «Andres Kalamehe juhitud projekt kestis paar aastat, selle kohta on ilmunud ka raamat «Euroopa Liidu tähtsusega linnualad Eestis». Põhiliselt jahiti üleeuroopalise tähtsusega linnuliike, neid oli nimekirjas üle viiekümne, kuid tähelepanuta ei jäänud ka teised linnud.»

Praegu, keskkonnaameti töötajana võtab Gunnar võimaluse korral osa aastalinnu projektist: «Muidu piirduksin

ainult kotkaste, aga ühing on olnud innustajaks muudiski projektides osalemisel.»

Suurimaks linnuelamuseks välismaal peab ta kondorite vaatlust Tšiili mägedes. Eredaim kodumaine linnuhetk oli siis, kui kaljukotka, kes muidu kardab inimesi väga, ei läinud pesalt minema, vaid jäi poega kaitsma. «Läksin pesale rõngastama, ja vana kaljukotka ei lennanudki ära, vaatasime teineteisega hetke tött, üsna kõhe oli.»

Gunnar Sein on ka see mees, kes käib kotkapesadele kaameraid paigaldamas. Kodus tuleb kotkaekspordil oma viieaastasele tütrele selgitada, mis vahe on öökullil ja kakul. Nii tütar kui ka pisipoeg vaatavad linnupilte suure huviga.

Gunnar Sein oma meelislinnu kaljukotka pesa juures.

Tunnistus Endel Edula väga haruldasest pesaleiust – värbkaku pesast, mis küll nugise poolt rüüstatud.

2000

Aasta lind oli suitsupääsuke.

Ornitoloogiaühingust sai BirdLife Internationali partner.

Andres Kalamees üllitas raamatu «Tähtsad linnualad Eestis».

Esmakordselt valiti nõukogu ja Euroopa suuna projektijuhi na asus tööle Mati Kose.

Et muusträstast ei peetaks vareseks...

Lindudest huvitusin tänu Tallinna linnuklubi viktoriinile. Siis, ühel suvekuul käisin Jaanus Eltsiga metsas linde kuulamas. Kuigi jah, linde just eriti palju polnud... Ikkagi andis vaatlus koos ornitoloogiga unustamatu kogemuse ning tarkas sügavam huvi ornitoloogia vastu. Jaanus Eltsi juhendamisel kirjutasin oma esimese uurimistöö haraka pesamaterjalist.

Kui ma veel ornitoloogiaühingu vaatlustest teadlik polnud, vaatlesin linde enda huvist lähtudes. Nüüd olen koos Meelis Uustali ja Aarne Tuulega osalenud arktiliste veelindude loendusel ning Birdwatchil. Osalen ka maismaatallindude loendusel, aialindude projektis TALV ja lihavõtte linnuvaatluspäevadel.

Iga linnuvaatlust võib jääda kauaks meenutama. Suvel on veelinnud ja nende pojad kõige eredamate muljete tekitajateks. Kui need armsad udusulis sarvikpüti pojad vanalinnule kukile ronivad, ei saa ikka kohe kuidagi toda hetke meelest lasta. Talvel poleks ilma lindude lisa söötmiseta aias ei säutsumist ega sära...

Kuid siiski see kõige-kõige... Selleks tundub olevat Saaremaal nähtud kullimäng kahe kümnokk-luige vahel. Oli ilus suveilm. Binokliga merele kiigates silmasin kahte kümnokk-luige.

Ujusid teineteisest umbes viie meetri kaugusel, aga ega see nii ei jäänud. Üks, arvatavasti isaslind, hakkas tiibu raputama ning püüdis emaslinnule selga lennata. Too paistis isast pelgavat ning lendas lahesopi teise otsa. Ega siis isane naljalt järele ei jätnud, vaid lendas emaslinnule järele, too aga põgenes jälle eest ära. Nii kestis see, kuni isaslind edututest katsetest lõpuks tüdis.

Soovin ornitoloogiaühingule 90. sünnipäeval palju õnne. Mul on hea meel kuuluda nii auväärsesse ühingusse. Et ühingat veel sajandeid elujõulisena hoida, tuleks minu arvates noortes huvi äratada. Muidu võib juhtuda nii, nagu ühe mu sõbraga juhtus, kes värskelt merest püütud ahvenat nähes küsis: „Kas see on lest?“

Mati Lepikson,
*Tallinna Prantsuse Lütseumi
õpilane, ornitoloogiaühingu
noorliige*

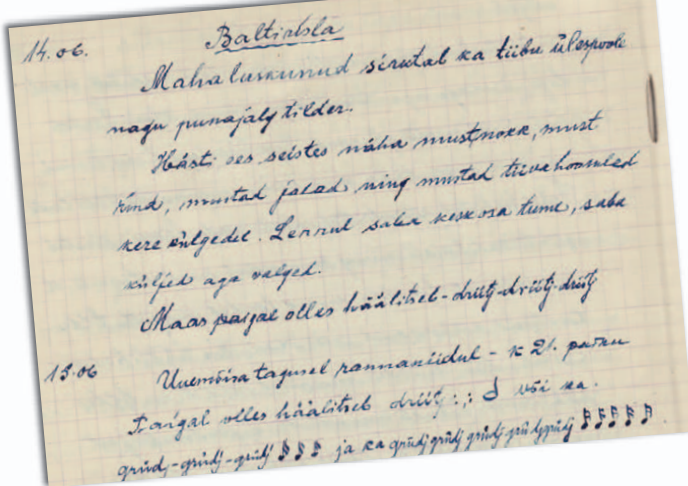
Noor linnu-uurija
Mati Lepikson.

Kahlajate jälil

2006. aastal loodud kahlajatöörühmast on saanud ühingu üks aktiivsemaid töörühmi. Kaasa lüüa saavad kõik soovijad. Sõna *kahlajad* võtsime hiljuti kasutusele kurvitslaste sugukonna nimetusena soome ja inglise keele eeskujul. Nimi tuleb lindude tegevusest – need on mudaväljade ja madala vee linnud, kes vees kahlates toitu sobravad.

Üks minu kõige põnevamaid linnuvaatlusi sündis 3. juulil 2008, kui olin välitöödel oma *stammniidul* Põgaris Läänemaal. Korraga märkas, et ühel niidurüdil on jalas metallrõngas. P-seeria rõngas on väga väike, tähtede kõrgus rõngal jääb alla kahe millimeetri. Vaatlus oli haruldane, rüdi poseeris kenasti kivil, julgust andis ka teadmine, et Aivo Klein, hea kaaslane kahlajarühmast, oli kunagi vaatlustoru abil ära lugenud veelgi väiksema hangelinurõnga. Rõnga numbri lugemine läks vaevaliselt. Enne rüdi paari minemalendu sain niipalju aru, et tegu on Matsalu rõngaga, ning õnnestus teada saada ka enamik numbritest. Õnneks teadaolevast piisas ning Matsalu rõngastuskeskuse abiga selgus, et linu püüdis pesalt ja rõngastasid Jaanus Aua ja Jaanus Elts samas kohas 5. juunil 1997. Seega oli kohatud niidurüdi vähemalt 12 aastat vana, tõenäoliselt veidi vanemgi, kuna enamik isendeid alustab pesitsemist kaheaastaselt.

2010. aastal alustasime koostöös Oulu ülikooliga niidurüdi püüki geeniproovide võtmiseks, kõik püütud linnud said jalga värvirõngad, mida on märksa lihtsam eemalt

Lehekülj rüdi kirjeldusega
Haapsalu pedagoogilise kooli õpetaja
Aleksander Lindi 1956. aasta vaatluspäevikust.

lugeda. See töötab uusi teadmisi siinsete niidurüdi ellujäämuse ja pesapaigatruiduse kohta. Niidurüdi 150 Eestis pesitsevat paari moodustavad tervelt kolmandiku Läänemere asurkonnast, seega on meie vastutus suur.

Poollooduslike elupaikade hooldamine on kahlajate arvukuse langust aeglustanud, kuid optimismiks põhjust ei ole. Ühelt poolt ei anna lindudele asu rebased ja kährikud, teisalt käib niitude hooldamine sageli vaid toetuste saamise nimel. Meie rühmas käivad vaidlused: kas soovitada kährikud-rebased maha lasta või panna rohkem rõhku niitude majandamisele. Loodan, et ühingust saab riigile arvestatav partner, kelle sõna arvestatakse.

Hannes Pehlak, Maaülikooli ornitoloog, üks kahlajate töörühma juhte

2001

Aasta lind oli kiivitaja.

Eesti Post trükkis eritempli «Eesti Ornitologiaühing 80».

Käivitus LIFE-Nature projekt Rannametsa-Soometsa looduskaitsealal, projektjuhiks Marika Kose.

Ühingu aastapäeva joonistusvõistlusele laekus üle 500 töö.

Aasta linnud olid kodu- ja põldvarblane.

Seoses tegevuse laienemisega kolis ühingu kontor Veski 4 esimeselt korruselt teisele. Raamatupidaja-asjaajajana asus tööle Krista Varusk ja põllumajandusprojekti hakkas juhtima Maarja Semm.

Koostöös Eestimaa Looduse Fondi ja TELE2ga korraldati üleeuroopaline linnulaulude võistlus Birdeurovision.

Kohtumine laanepüüdega

Olen saanud kaasa lüüa paljudes põnevates ornitoloogiaühingu projektides: linnuatlaste töödes, punkt- ja talilinnuloenduses Laulasmaal ja Lohusalus, Paljasaarel ja Pelgurannas. Aga kõige eredam elamus?

Ilus kevadpäev Rapla maal oli kadumas öhtusse. Fotoaparaat kaasas, seadsin sammud lagendiku poole, et öhtutaevast mõned pildid teha. Astusin mõtteisse süvenenult mööda kruusateed, kuni märkasid silmanurgast liigahtust. Seisatasin. Minust vaid mõne meetri kaugusel seisis laanepüü. Ei, seal seisis hoopiski laanepüüd. Kaks kukke, kes uhkes poosis teineteisega tõtt vaatasid. Olin tardunud. Ma ei tea, kui kaua läks aega, enne kui taipasin, et mul on ju kaasas fotoaparaat. Püüdsin vaikselt koti luku lahti teha, et linnud minu olemasolu ei märkaks. Niisugustel hetkedel unistan alati sellest, et saaksin kas või mõne minutigi nähtamatu olla.

Ingrid Aus koduses keskkonnas, rannaäärses pilliroos.

Fotoaparaat käes, kükitasin ettevaatlikult. Kui olin laanepüüdest õige mitu kaadrit saanud, mõistsin, et linnud ei näe ega kuule midagi. Peasuled püsti ja saba laiali, vahtisid nad teineteisele otsa, lendasid seejärel sulgipidi kokku, keerlesid õhus, potsatasid alla tagasi ja võtsid taas sisse oma naljakalt tõsise poosi. Linnud liikusid vähehaaval kuuskede varjust päikeselise lagendiku poole ja mina sammhaaval koos nendega. Lõpuks söandasin astuda isegi pikema sammuga kui linnud ise. Saanud julgust juurde, proovisin lindudest teha võtteid nii ühe kui ka teise külje pealt, et neile rohkem looja juva päikese valgust langeks.

Äkitselt – ei tea, kas olin end liiga järsult liigutanud või siis kuulsid linnud minu astumise krabinat – keerasid kuked teineteisele selja. Nagu pahandust teinud koolipoisid tõmbasid mõlemad linnud pea õlgade vahele ja sibasid küürutades üks ühele, teine teisele poole suurte ning tumedate kuuskede varju. Niisugune oli siis üks aprilliõhtu laanepüüde maailmas, kus käis võitlus kodukoha pärast. Ja mina olin jälle ühe elamuse võrra rikkam.

Ingrid Aus, *linnuvaatleja, ametilt tõlkija*

Suurt huvi pakub harakas

Esimene ahhaa-kogemus: kui märtsikuus külmast kanged näpud harakapessa pistsin, tundusid munad lausa kuumad. Harakaemand söimas kõrvaloksal. Häbi oli.

Ometi, lähedalt uurimine teeb asja minu jaoks tõsiseks, ning seda siiani. Tookord leidsin tallinlasena end peagi Indrek Rohtmetsa loodusingist ja hiljem Linda Metsaoru loodusklassist.

Ülikooliajaks kasvas linnuhuvi modernse lindude füsioloogia suunas, kuid dotsent Jaan Simiskeri eestvedamisel tegelesid bioloogid tol ajal vaid taimefüsioloogiaga.

ELUSi ornitoloogiasektsioonis lõin kaasa alates 1987.

Ornitoloogiaühingu kauaaegne eestvedaja Jaanus Elts.

aastast, korraldasin talilinnuloendust. 1990. aastate alguseks oli ornitoloogiasektsioonist saanud ELUSi aktiivseim punkt. Tegutsemiseks oli vaja suuremat vabadust. Ühingu iseseisvumist vedas Raivo Mänd, temast sai ka esimene juhatuse esimees. BirdLife'i rahvusvaheline organisatsioon toetas palgalise ametikoha loomist ning 1994. aastast asusin direktorina ühingu asju korraldama. BirdLife andis ka juhised: kehtestada liikmemaks, saada ülevaade liikmeskonnast, hankida uusi liikmeid.

MATRA projekti ehk Hollandi valitsusväliste organisatsioonide demokraatia arendamise projekti toel asus Toomas Jüriado meie sõnumit meedias levitama. See on nagu usk: muidu ei levi, kui ei levita. Linnuhuvi saab rakendada mitmetes valdkondades: saab looduses viibida, uurida linnu välimust, laulu, rännet. Nooremat põlvkonda on klassikaliste alade juurde siiski keeruline meelitada. Ahvatlusi, imelisi hobiseid on tekkinud tohutult palju.

Ise uurin praegu rohkem metskurvitsat ja rukkiräaku. Suurt huvi pakub ka harakas. Vareslastele on teistest värvulistest rohkem mõistust antud, nad oskavad kavalad ning uudishimulikud olla. Üks, mis kindel: hõbe- ja kuldehteid harakad oma pessa ei tassi – nad kardavad pimedust.

Jaanus Elts, linnuatlase töörühma koordinaator,
Tartu ülikooli zooloogia osakonna doktorant

2003

Aasta lind oli harakas.

Ühingu tegevdirektori sai Andres Kalamees, ühingu alustas tööd Riho Kinks.

Harjumaal Pedasel toimusid kümnendad Eesti-Soome ornitoloogide päevad.

2004

Aasta lind oli valge-
toonekurg.

Algasid uue Eesti
haudelindude leviku-
atlase välitööd.

Andrus Kuusilt ja
Andres Kalamehelt
ilmus raamat «Euroo-
pa Liidu tähtsusega
linnualad Eestis».

Urmas Sellise
juhtimisel algas
LIFE-Nature projekt
«Must-toonekure
ja konnakotkaste
kaitse korraldamine
Eestis».

Kevad tuleb, laps vaatab linde

Kui paar inimestki loodust rohkem tähele hakkab panema, on ka hea. Nii ütleb Euroopa suurima kevadise linnuvaatlemise projekti Spring Alive ehk Kevad Ärkab Eesti-poolne vedaja, keskkonnaameti looduskaitsebioloog Monika Laurits-Arro.

Meie linnusõpradelt oodatakse andmebaasi Kevad Ärkab teateid nelja liigi esmase kohtamise aja ja paiga kohta. Liigid on suitsupääsuke, piiritaja, kägu ja valge-toonekurg. Viies Euroopas vaadeldav liik, mesilasenäpp, jõuab meile vaid haruldase juhukülalisena. Näiteks põikas ta mullu koraks Ristnasse, kuid koduks peab siiski soojemaid maid.

Kui meie linnusõbrad pakaselisel hommikul õunapuukokstele pekitükke riputavad, sisestab Hispaania või Sloveenia loodusevaatleja juba teateid kohtumisest kevadekuulutajatega. Näiteks on veebruari alguses Poolaski märgatud kaht valge-toonekurge. Veebilehel springalive.net klikates võib kaeda, kui lähedale on kevadekuulutajad jõudnud.

Mullu 9. aprillil kirjutas blogisse Kevad Ärkab Jans Viljandimaalt: «Olen jälginud valge-toonekure saabumist juba rohkem kui 20 aastat. See on nagu omavahelise kokkuleppe täitmine. Mina ootan ja tema ongi kohal. Ja siis saabub rahu.»

Toonekure pesa.
Järvakandi Kabala
kool-lasteaia
õpilase Marten
Obergi joonistus.

2010. aastal kirjutasid Metsküla algkooli õpilased valge-toonekure saabumisest Läänemaale. «Meie koolimaja kõrval on valge-toonekure pesa. Igal kevadel ootame oma toonekure saabumist. Sel aastal saabus ta varem kui eelmisel aastal. Juba 31. märtsil oli esimene lind kohal, teine aga saabus 7. aprillil.» Selliseid teateid on kõigil tore lugeda ja väikesest tunnustusest ning tähelepanust saabki ju entusiasm alguse.

Kevadisi loodusvaatlusi koguvad õpilased veel teisegi loodusharidusliku ettevõtmise, «Tere, kevad» veebilehele.

Mees kotkaste kaitsel

Urmas Abel ütleb, et ainu-
üksi kotkalennu nägemise
nimel tasub elada.

Loode-Tartumaal. Metsas õpid iga päev midagi uut, näed uusi maastikuvorme, linde, loomi ja metsakooslusi, ning kui seda tegevust kroonib ka edu mõne uue kotka- või kullipesa kujul, siis tajud, et elul on värvi. Parimad õppetunnid ei toimu mitte klassis ega arvuti taga, vaid ikka koos Ülo, Tarmo või mõne teise kotkamehega.

Alam-Pedja kaitseala ja Laeva asula ümber 10×10 kilomeetrise ruudul loome Üloga igal aastaajal röövlindude – isendeid, pesasid, territooriume. Et suurtel kullilistel on komme

Eesti Maaülikooli loodusturismi eriala suvepraktikal 2009. aastal Otepää looduspargis sai mu juhendajaks röövlinnumees ja kanakulliuurija Tarmo Evestus. Sellest ajast kuulubki minu süda ja hing röövlindudele ja nende uurimisele. Ka oma bakalaureusetöö kirjutasin väike-konnakotkast, juhendajaks konnakotkauurija Ülo Väli, kellega on koostöö säilinud tänini. Juba kolmandat aastat osalen kevadisel konnakotkaseirel

ka omavahel pesi vahetada, siis seireandmete õigsuse tagamiseks on oluline tuvastada, kes mingil hetkel pesa asustab.

Üks toredaimaid elamusi 2010. aasta kevadel oli see, kui nägin, kuidas äsja rändelt saabunud ja uue territooriumi leidnud väike-konnakotkas kaasat oodates ühe õhtuga pesapõhja valmis latus. Andis aimu sellest, kuidas linnumaailmas härrad daame ootavad. Kui emaslind kohale jõudis, läksid nad pesitsema ühte vanasse viupessa. Küllap kaasa ütles: aeg on hiline, teeme vii pesa korda ja pesitseme seal ära.

See on mingi imeline samariitus, mis paneb kotkamehi käima 45-kilomeetrist rõngastusringi, söögiks ainult pakk lutsukomme ja üks õun. Olen näinud, kuidas Tarmo ronis hilissügisel külmununa ja ilma igasuguse varustusega kuuse otsa, sealt kõigutas end kõrval kasvava kase külgokstele, et kätte saada vast leitud pesast üks väärtuslik sulg, mis selgitas pesaelaniku. Müts maha selliste meeste ees, kelle hoolsa tegevuse tõttu on meil taevapildis säilinud kotkasiluett ja vaikselt metsaojal kõndimas must-toonekurg!

Tahaksin, et kõik pesad ja territooriumid seirealal ja kogu Eestis saaksid üles otsitud ja kaitse alla võetud, seadusega ettenähtud korras. Olen 17 aastat relvaga Eestit kaitsnud ja tunnen, et nüüd saan Eestimaad ka teistmoodi kaitsta.

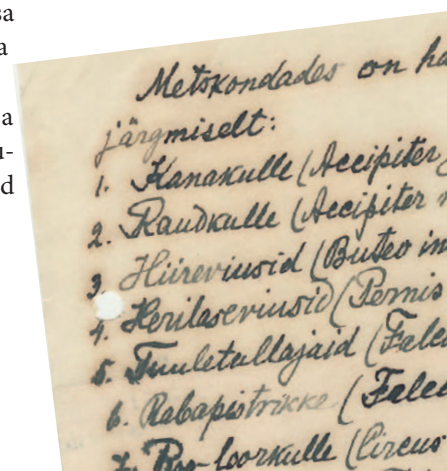
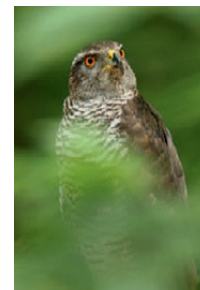
Urmas Abel, röövlinnuseiraja, ametilt kooliõpetaja
Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste Kõrgemas Sõjakoolis

2005

Aasta lind oli kanakull.

Läänemere idaosas
käivitus projekt
Natura 2000, milles
ühing osaleb lin-
nustiku-uuringute
partnerina.

Ühing korraldas
maakondades linnu-
õppe koolitusi.

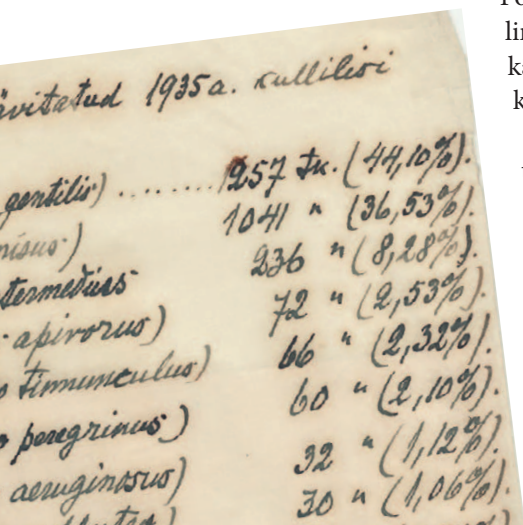

2006

Aasta lind oli hänilane.

Ühing tähistas oma 85. aastapäeva konverentsiga «Levijad ja hävijad Eesti linnustikus».

Kurvisahuvilised vabatahtlikud asutasid ühingu kahla-jatöörühma.

Harulduste komisjonis

Olen Eesti linnuharulduste komisjonis olnud 20 aastat, viimased kaheksa esimehena. Komisjon peab Eestis kohatud looduslike linnuliikide nimekirja ning kinnitab haruldaste ja raskesti määratavate eksikülaliste vaatlusi. Praeguse seisuga on Eesti linnuliikide nimekirja kantud 380 liiki, neist pesitseb meil umbes 225 (regulaarselt 215), eksikülalisi on nimekirjas umbes 115 liiki, ülejäänud on meil vaid läbirändajad või talvitajad.

Meil on veel pikk tee minna. Soome linnuliikide nimekirjas on üle 450 liigi. Suur osa Soomes kohatud liike võiks ka meile eksida, aga siin ei leita neid üles. Põhjanaanabrite hulgas leidub linnuvaatlejaid mitme suurusjärgu võrra rohkem ning linde tunnevad nad samuti märksa paremini. Ristna, Pöösaspea neem ja Sõrve säär – need on superhead linnukohad. Kui Eesti parematest linnupaikadest käiks korra päevaski mõni vaatleja läbi, suureneks kohatud eksikülaliste hulk kõvasti.

Haruldusi kohatakse siiski üha rohkem, kasutada on üha paremad määrajad ja optika, lisaks ankeeti kirjapandule on üldjuhul haruldus ka pildile saadud. Vaatlejaidki tuleb tasapisi juurde.

Julgustaksin Eesti linnuvaatlejaid rohkem ise

Teatis ühingu arhiivist, aastast 1935. Toona hävitamisele kuulunud liikidest (näiteks rabapistrik) on praegu-seks saanud suured haruldused.

kirjutama ja just meie oludele vastavaid käsiraamatuid koostama. Loodaksin väga, et millalgi valmib ka mõni Eesti oma linnumääraja, ehkki parimate Euroopa määrajatega võistelda ei ole justkui mõtet. Aga oma on ikka oma.

Viimase 10–15 aasta jooksul on soomlaste eeskujul ka eestlastest linnuvaatlejate seas populaarsust kogunud võistlustel osalemine. Vanimaks linnuralliks Eestis on 1995. aastal Viron Lintuseura algatatud iga-aastane *Estonian Open*. Ornitoloogiaühingu juubeliaastal toimub see 13. augustil Rapla- ja Järvamaal. Edetabelipidajate ehk punktikorjajate ehk bongarite tegevuse koordineerimiseks asutasime 2009. aastal oma klubi – *Estbirding*.

Linnuklubisid on Eestis mitmeid, piirkondlikest on aktiivseimad Läänemaa ja Tallinna linnuklubi. Üldjuhul on klubide liikmetele auasi kuuluda ka ornitoloogiaühingu liikmeskonda.

Harulduste komisjoni kõrval olen ühingu kõige pikemalt kaasa löönud valge-toonekure loenduste korraldamisel.

Omamoodi rituaaliks on alates 1985. aasta septembrist kujunenud sookurgede ööbimiskogumi loendamine Läänemaal Põgaris või Saunjas. See on võimas vaatepilt, kui tuhanded sookured päikeseloojangul kruugutades üle pea lähedasse lahesoppi ööbima saavad.

Margus Ots, Tartu ülikooli loodusmuuseumi asedirektor

Hiiumaa grupeeriing

Paarkümmend kilomeetrit astumist mööda jaanuarikuist randa Kõpu poolsaare põhjaküljel Hiiumaal. Ei iialgi vaikus, vaid valju lainelaksu saatel. Kõpu ja Tahkuna uudistavad majakad, rannamändides vilksatav talvine värvulistesalk.

Tuuline ja niiske rannaserv, lumel loomajäljed – hirv, rebane, metssiga. Viimaste aastate käre külm on teinud liikide-arvude ülestähendamise keeruliseks – pastakale lisaks peab pliiats taskus olema ja küsimused pikkade aluspükste olemasolu kohta on igati õigustatud.

Kõnnid tuules, kapuuts peas, jääd poolsaarekeste tipus seisma, sead toru üles ja binokli teravaks ning hakkad lugema. Või peatud poolelt sammult, kui äkitsi seitse laululuuke madalalt üle purjetavad. Jah, muidugi linnud – lõputult aule, ka sõtkaid, kosklaid, mõni kaur, krüüsel, kirjuhahk.

Hiiumaa veelinnuvaatlusgrupeeriingu liikmed naasmas õhtuhämaruses rannaribalt.

On jääpankadel hüpeldud, ekseldud, merevette ja alatusse sügavasse kraavi kukutud, Kumari määraja lainetesse pillatud ja seda lõkkel kuivatatud. Olen ornitoloogiaühingu talvisel veelinnuvaatlusel Hiiumaal käinud 1993. aasta talvest, mõned korrad on vahele jäänud. Alustasin keskkoolis: tollase Tallinna 3. keskkooli linnulugejatega liitus Eesti Noorte Loodusmaja ornitoloogiaringi rahvast.

Vastav nädalavahetus tehakse vastuvaidlematult vabaks muist kohustustest, reede pärastlõunal muututakse ülimalt rahutuks ning võetakse suund Tallinnast, Pärnumaalt ja Tartust Hiiumaa praamile. Seltskond on enam-vähem sama: mõned päris linnuinimesed, teised rohkem hobi korras. Õomaja ikka leiab. Rajale minnakse laupäeva hommikul varavalges ning naastakse õhtul. Mõni on autoga, et rahvast laiali ja kokku vedada. Kui päris pimedale peale jääb, triibutab Kõpu majakas tontlikult jäist maanteed ja kakud huikavad.

Mida me õhtul pärast sauna teeme? Räägime jällegi linnudest – linnuseiklused, -reisid, -naljad harutatakse peensuseni lahti. Kohatud mustade luikede ja pähklirääkudeni välja. Ja siis pühapäeva õhtul praamile, mis aeglaselt läbi jää murrab. Kuidagi ei tahaks ära minna, tuulele, külmale ja väsimusele vaatamata. Aga olgu siis – järgmise aastani!

Elle-Mari Talivee, linnuvaatleja, Tallinna ülikooli kultuuride uuringute doktorant

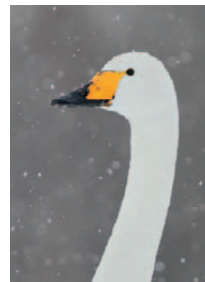
2007

Aasta linnud olid luigid.

Pärnumaal Kablis pidasid Eesti ja Läti ornitoloogiaühing esimese ametliku ühisnõupidamise.

Ühingu liikmed Jaanus Elts ja Riho Marja korraldasid Erna matkal osalejatele kontrollpunkti.

Lääne-Virumaal Mõedakul toimusid ühingu 10. suvepäevad.

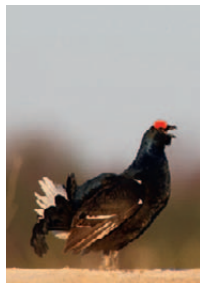
2008

Aasta lind oli teder.

EOÜ häälekandja
Hirundo tähistas
oma 20. ilmumis-
aastat.

Ühing andis uued
Eesti lindude pesit-
susaegsed ja talvi-
sed arvukushinnangud 2003–2008.

Hiiumaal toimunud
suvepäevadel osales
üle 130 huvilise.

Linnusõbrad kolisid Hollandist Eestisse

Oleme pärit Hollandist. Aastal 2000 külastasime esimest korda Eestit. Olime võlutud sellest maast, rikkast loodusest ja linnuelust. Hakkasime Eestis sagedasti käima ja 2005. aastal otsustasime siia elama tulla. Peagi astusime ka ornitoloogiaühingusse.

Oleme osalenud pesitsevate lindude levikuatlase koostamisel, sama tööd tegime juba Hollandis. Alustasime kahe ruuduga oma kodu läheduses Matsalu lahe põhjakaldal. On kasulik, et ühingu kodulehel saab tutvuda eelnevate monitoringutega. Ilmnes, et mõned alad mitte kaugel meie kodust vajanuks põhjalikumat vaatlust.

Projekti viimasel kahel aastal külastasimegi mitmeid vaatlusruute Läänemaal, et täiendada liiginimekirju. On olnud tore töötada selle projekti heaks, oleme saanud rohkem teada nii oma kodukandi lindudest kui ka Läänemaast endast.

Trinus Haitjema ja Miranda Klaij
naudivad Eestis kõiki
nelja aastaaga.

Eestis vaimustavad kõik neli aastaaga. Eriti meeldib meile kevade ärkamise ja rändlindude saabumise aeg. Esimene lõokeselaul ja kohtumine tikutajaga pakuvad alati rõõmu hetki pärast pikka talve.

Samuti ei tekita iial igavust aprillis paljude luikede nägemine ja kuulamine Matsalu lähel. Eestit teame-tunneme maana, kus võib kohata haruldasi liike, näiteks kirjuhahka, kotkaid, must-toonekurge, metsist.

Meie jaoks on aga ka tavaliste liikide kohtamine nii suurel arvul vaatamänguline. Näiteks lõoke, kadakatäks, kivitäks, punaselg-õgija ja talvike on harvad või hoopis kadunud Hollandist nagu ka mõnelt teiselt Lääne-Euroopa maalt. Loodame, et Eestis praegu sagedasti kohatavad liigid jäävad siin sagedaseks ka tulevikus.

Trinus Haitjema ja Miranda Klaij,
hollandlastest linnusõbrad Eestis

Pesakastid kakkudele mööblitöökojast

Olen linnapoiss, pärit Pärnust. Huvi lindude vastu tekkis teises klassis, kui ema ostis mulle Eerik Kumari kirjutatud lindude välimääraja. Oli ka huvi käsitsitegemise-meisterdamise vastu. Sel ajal meisterdasin koos isaga oma esimesed pesakastid tihastele ja kuldnohkadele. Panime need oma suvila lähedale. Need olid tehtud lahtikäivate kaantega, et saaks jälgida, millal pojad välja tulevad. Põhikoolieas käisin juba ornitoloogiaringi liikmena Nigula looduskaitsealal pesakaste kontrollimas. Nüüd elan Halinga vallas Enge külas. Teen mööblit oma väikeses mööblitöökojas. Samas olen ka pesakaste teinud – pinkide peal läheb see kiiresti.

Kakkusid jälgima on mind suunanud omakandimees Eedi Lelov, oleme koos vaatlusretkedel käinud. Koos võtsime kodukakuaastal ette ka aktsiooni pesakastide valmistamiseks ja ülesseadmiseks. Kodukakukastid on üle poole meetri kõrged, händkaku omad veelgi suuremad, pealt lahitud, loodusliku tüvetüüka moodi.

Põhiliselt olen pannud kakukaste üles Pärnumaa metsades ja enda koduümbruses. Pesakast peab olema vähemalt nelja-viie meetri kõrgusel. Mais-juunis, poegade ajal tuleb pesakastid läbi käia. Vaja on järele vaadata, rõngastada. Pesa juures peab toimetama võimalikult kiiresti, et mitte linde

Kes pole enne kaku pesakasti näinud, siis ornitoloogiaühingu trepikojas on mõned näidised.

häirida, ja ega endalgi seal kõige ohutum pole. Soome kakuuurijad kasutavad pleksiklaasist kiivreid. Ise neid tarvitanud pole, siiani olen küünistest pääsenud. Pesakastide asustusprotsent on üsna väike. Sajast on asustatud ehk paarkümment, ikka on sees kodukakk või händkakk. Kodukakk hoiab inimasustuse ligi, händkakk on pigem metsalind.

Ornitoloogiaühingus olen saanud oma linnuhuvi rakedada. Innustavad ka ühingu suvepäevad, kus saab mõttekaaslastega suhelda.

Jaanus Jürison, mööblimeister, kakuvaatleja

2009

Aasta lind oli kodukakk.

Aasta linnu, kodukaku pesa veebikaamerat vaadati 2,9 miljonil korral 128 riigist ning kakkude joonistusvõistlusele laekus kokku 2771 tööd!

Pöösaspea sügisrände loendusprojekti raames loendati 2,13 miljonit hanelist ja kurvitsalist.

Lõppesid viis aastat väldanud haudelinnustiku levikuatlase välitööd, milles osales ligi 500 vabahtlikku.

Aasta linnud olid
punaselg- ja hall-
õgija.

Koostöös Menu
Kirjastusega ilmus
«Linnuelu aabits.
Talvised aialin-
nud» (koostaja
Riho Kinks).

Linnuharulduste
komisjon regist-
reeris Eesti 380.
linnuliigi – stepi-
kiivitaja.

Õpetaja kingitud pikksilm

See oli kolmveerandsada aastat tagasi. Imeilus lind istub oksal, ning isa kostab mu küsimise peale, et see on tiglits – ohakalind. Tema oli esimene tutvus, aga varsti tundsin kõiki koduümbruse pesitsejaid.

Aias tikripõõsas oli linnupesa. Hoidsin eemale, ei tohtinud häirida. Kord unustasin end, läksin liiga lähedale ning saingi punaselg-õgijalt tappa.

Suvel lendas üks väike linnuke kogu aeg mu kannul – uudishimulik punarind. Öhtupoolikuti kõndisin tasakesi metsas. Peoleo ja kägu tulid ligi, polnud meetritki vahet. Ei tohtinud liigutada, seisin nagu post.

Tänutundega mäletan hilisemat botaanikaproffessorit Viktor Masingut, kes õpetas neljakümnendatel aastatel Tartu 2. keskkoolis. Kell kuus hommikul kogunesime tema juhatusel Toomele linnulaulu kuulama, pärast tunde matkasime veel Tähtvere metsas. Kuulasime ammulisui noore teadlase jutustusi loodusest.

Ornitoloogide tegemistega sain lähemalt tuttavaks keskkoolipäevil Heinrich Veromanni kaudu. Tema õpetas Raadil huvilistele kevadhommikutel linnulaulu.

Raadi surnuaed oli tol ajal veel tihedas võsas, linde pesitses seal rohkesti. Õpetaja pikksilm käis meil käest kätte, kõik tahtsid sellega linde vaadata. Hiljem, kui Heinrich Veromann endale parema binokli ostis, kinkis ta oma vana pikksilma mulle.

Neist hommikutest jäi mulle alatiseks meelde metsvindi laulufraas: siit-siit metsast ei tohi võtta mitte üks pirru-tikk.

Jagan oma ornitoloogilisi tähelepanekuid pereringis ja Kambja küla peal, saadan linnuteadlastele. Mõni küsib, et mis ma selle eest saan. Aga loodusemärkide jälgimine on lihtsalt põnev ja tore, on ise suur rikkus.

Salme Kangur,
linnuvaatleja Kambjast

Salme Kangur
tõuseb mööda
kitsast puu-
treppi ornito-
loogiaühingu
kontoris.

Põlvkondade järjepidevus

Eet Tuule (paremal) ja
Aarne Tuule vaatlusel
Kadriorus, kevad 2011.

Eet Tuule ja Aarne Tuule, isa ja poeg, on mehed, kellele linnuvaatlus tähendab elus põhilist. Vähe- malt ütlevad nii nende sõbrad.

Ornitoloogiaühingu pakse arhiivikaustu sir- vides leiame Eet Tuule nime sagedasti ja seda alates 1950. aastate lõpust. Koduümbruse Saue seire- alad, tammikud, männikud, sarapikud on olnud terava kiikri all aastakümneid.

Aastast 1976, 17. märtsist pärineb toona Harju EPTs lukksepa ametit pidanud Eet Tuulelt pikem kiri Lemming Rootsmäele, kus seisab: «Kui välja arvata need mõned sõidud Saaremaale, olen pidevalt viibinud oma vaatlus- ala piirides ja vaatluste pidamise kindlustamine ongi põhjuseks, miks te mind loodusesõprade kokkutulekutel näinud pole.»

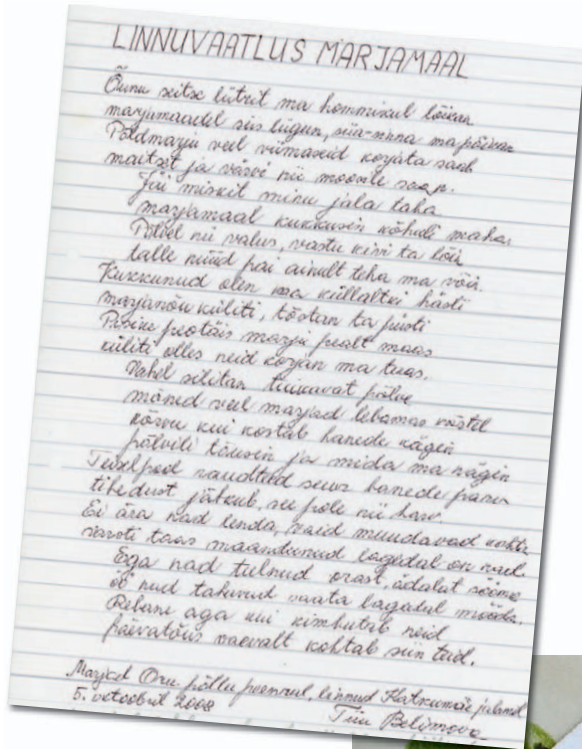
Kui sel kirjakandjal olnuks tiivad, pida- nuks ta lendu tõusma. Kirjaümbrik ühingu arhiivist aastast 1991. Kirjavahe- tus oma liikmetega posti vahendusel oli aastakümneid ühingu põhiliseks tööviisiks.

Samas kirjas seisab, et joontakseerimisi toi- metades on Eet Tuule läbinud kahel viimasel aastal 1400 kilomeetrit ja seejuures linde üles tähen- danud sellisel hulgal, «mis mulle alati hirmu teeb, kui mõte selle peale trehvab».

Varem oli Eet Tuule ekskursiooni- ja vaatlus- kaaslaseks tema ema, nüüd aga poeg Aarne. Koos on nad näiteks uurinud linde kui võimalikke len- nuliikluse häirijaid Lennart Meri nimelise Tal- linna aerodroomi ümbruses.

Talvine aialindude vaatlus

Talvine aialinnuvaatlus sai rahvaüritusena alguse 30 aastat tagasi Suurbritannias, osalejate arv küünib seal poole miljonini. Tartu vaatlejal Mariliis Õunal oli heaks spikriks Aarne Tuule koostatud värviliste piltidega tabel.

Sain Maaülikooli loodusteaduste kooli vahendusel 2011. aasta kevadel sütitava kirja, mis kutsus igauht üles jaanuari viimasel nädalavahetusel aialinde vaatlema. Et ülesanne ei tundunud üldse keeruline ja rasvapallidega varustatud linnumajakenegi oli meil õues Tartumaal Rahingel olemas,

◀ Ühingu aktiivne liige Tiiu Belimova saadab vaatlusandmeid ka luuletuste kujul.

otsustasime koos perega osa pühapäevasest pärastlõunast lindude vaatlemisele pühendada.

Alguses tundus, et vaatluseks määratud tunnike möödub aeglaselt, sest peale ühe liigi, hallvarese, ei olnud meie söögikoha juures kedagi märgata. Pühapäev oli üpris tuuline ja tuisune. Arvan, et pisikesed linnud ei tahtnud lagedale, meie noorte puudega õue tulla.

Hiljem oli lusti juba küll. Binokkel käis käest kätte, kui püüdsime määrata suuri linde, kes aia taha suure kase otsa maandusid. Jõudsime kokkuleppele, et ühel juhul oli tegemist kanakulli ja teisel juhul hiireviuga.

Tunnike linnuvaatlemist pani meid ka lindude elu üle mõtisklema. Jõime meie ju soojas toas teed, samal ajal kui nemad pingutasid väljas külma käes. Sisestasin vaatluse tulemused eoy.ee kodulehele.

Hiljem sain teada, et koos Tallinna linnuklubiga korraldatud talvises aialinnuvaatluses osales 1072 osavõtjat ja vaadeldi 37 046 lindu vähemalt 62 liigist.

Mariliis Õun, Miina Härma
gümnaasiumi õpilane

Suvepäevad kui linnulaadad

Linnuvaatleja Rein Pärj Rakvere
lähistelt Taaravainu külast.

Ornitoloogiaüingu suvepäevad on alguse saanud Looduseuurijate Seltsi vana traditsiooni eeskujul. Aastaid tagasi oli suurtel seltsi kokkutulekul rahvast rohkem, 500–600 osavõtjat. Üle aasta toimusid kord loodussõprade päevad, kord loodusuurijate päevad. Ettekannete teemad ulatusid astronoomiast kalade ja seenteni.

Iga kokkusaamine tuleb kasuks, saab teiste uurijatega tutvavaks, keegi seletab, ajad oma kõrva ligi, on põnev kuulata. Linnu-uurijatele tehakse võistlusi nii- ja naamoodi, laste jaoks on omad ettevõtmised. Mõõduvõtmistest saab alati uut tarkust juurde.

Ornitoloogiaüingu 2007. aasta suvepäevadele Lääne-Virumaal Mõedakul tõi Linda Metsa-org äratundmiseks linnunäide kogu. Jagasime õpetust, aga merelindude munadega oli endalgi mõistatamist palju. Enda kogutud rohkem kui saja linnuliigi munad andsin Nigula looduskeskusesse, seal lähedal oli mu lapsepõlvkodu, Sookuninga kaitseala piiril.

Olin umbes kümneaastane, mäletan, vanaema kutsus mind karjakopliks luudama ehk tiirutama, näitas rohu sees linnupesa, sees neli muna. Kas autoriks oli kiur, lõoke või talvike – ei mäleta enam.

Johannes Käisi loodusõpetuse raamatute juhatusel katsusin ise räästa all pesadest järele, kas pääsuke haudub ikka 14 päeva ning kas pojad püsivad 19 päeva pesas. Hiljem sain kambaliseks Heinrich Veromanni. Esimese linnuõpetuse sai ta minu käest, kuid peagi oli tema A ja mina O.

Uurisime, kui palju maainimene, kes õppinud pole, linde tunneb. Saime 30 liiki, nimed küll teised, rahvapärased. Üks talumemm kuulutas, et nüüd peaks kevad tulema, lepalind tegi «korr».

Eesti rahval oli komme, et kõik tundmatud linnud nimetati lepalindudeks. Mart Mägeri raamatus linnunimetustest lugesin kokku 14 liiki, kellel rahvapäraseks nimeks lepalind.

Rein Pärj, pensionär, harrastusornitoloog

Ornitoloogiaüingu telefon kõliseb. «Mis teha, kakaduu suled on lahti?» küsib murelik hääl. Kui Andrus Kuus uurib, et kust tuli idee ühingusse helistada, vastatakse, et loomaaiast soovitati.

Järgmine kõne: «Varesed karjuvad!»

«Imerohtu ei ole,» selgitab Andrus rahulikult.

Ja siis: «Meile tuli postituvi, ei tea, kas ta on vales suunas lennanud?»

«Andu võtab esimese löögi vastu. Selliseid kõnesid tuleb meile palju,» ütleb direktor Andres Kalamees. «Valge-toonekure poeg on pesast alla kukkunud. Sinikael-part jalutab autode vahel. Hõbekajakad on katusele pesa teinud ja pikeerivad igat majja sisenejat. Püüame kõigile vastata.»

Alates 2008. aastast rõõmustab linnusõpru ornitoloogiaühingu teabeleht Tiirutaja – kaunis õhuke, kuid seda sisukam ja ütle-mata lugejasõbralik väljaanne. Tiirutaja ilmub neli korda aastas Riho Kinksi (pildil) toimetamisel.

Hirundo on EOÜ teadusajakiri, mis ilmub kaks korda aastas. Mõlemat väljaannet on võimalik tellida kooli, loodusmajja, raamatukokku jm asutustesse tasuta. EOÜ liikmed saavad kõik ühingu trükised otsepostiga.

Ornitoloogiaühingu traditsioonide sekka kuuluvad hommikused vaatuskäigud Tartu Raadi kalmistul. ▶

Avaramatele sihtidele püüdes

Astusin ise ühingusse – toona oli see ELUSi ornitoloogia-sektsioon – 1980. aastate alguses. Kuulumine sellesse organisatsiooni oli auasi. Kui kohtasin 1. aprillil Virtsu lähedal Rame lahe ääres sookurges ja saatsin info kirjaga ühingule, siis teadsin, et aitan kaasa suurele ja tähtsale asjale. Vaba tahte väljundeid ei olnud toona palju võtta.

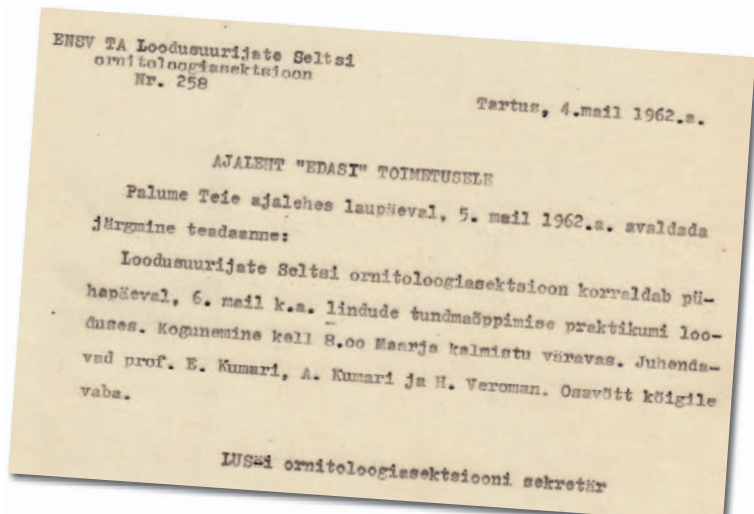
Nüüdki liituvad inimesed ühinguga. Mu laual on parajasti avaldused lasteaia juhatajalt, ärimehelt, õpilaselt. Usume, et ühingusse tuleku ajendiks on mõni konkreetne aktsioon, seekord näiteks linnadevaheline linnuvõistlus.

Siiski on uued liitujad ka üldisemas mõttes heaks mär-giks meie ühiskonna arengust. Tullakse tagasi püsivate väärtuste ja vabatahtliku töö juurde.

Peame tähtsaks loodushariduse edendamist. Tahame noori õpetada nägema elu, selle eest vastutama ja sellest hoolima. Me ei tahaks olla vaid jooksvate probleemide lahendajad, vaid soovime ise seade sihte, teha uuringuid, analüüsida tulemusi ja mõjutada asjade kulgu. Näiteks kui meie seireprojektist selgub, et mõnede põllumajandusmaas-tike liikide arvukus on vähenenud, soovime mõjutada ka alusdokumentide koostamist, mis võiksid neid liike meile tagasi tuua. Oleme selliste asjadega varemgi hakkama saa-nud. Näiteks Asko Lõhmuse, ühingu linnukaitsekomisjoni kunagise esimehe eestvedamisel saavutasime 1990. aastate lõpus kevadsuvisel raie keelamise. Ka RMK tuli selle pesit-sevaid linde kaitsva algatusega kaasa, nüüd on eraomanikel aeg eeskujul võtta.

Kahjuks ei taheta tegelda (keskkonna)poliitikaga. Üks võimalus on pesitsus- ja elupaiku kaitse alla võtta, maid ära osta, aga vaja oleks kaasa rääkida üldisemates asjades, tea-duslikult põhjendada. Meie katusorganisatsioon BirdLife International mõjutab riikide valitsuste kaudu keskkonna-kaitset laiemalt. Püüame saavutada sünergiaid kõigi linnu-klubide ja kotkameestega, tegutseda üheskoos. Meie kontor Tartus Veski tänaval on kohtumispaigaks. Ka kõik liikmed, kes ei ole veel ühingu peakorterisse juhtunud, on teretulnud sisse astuma, iseäranis meie sünnipäeva-aastal.

Andres Kalamees, Eesti Ornitoloogiaühingu direktor

Eesti Ornitoloogiaühingu auliikmed

Aino Kumari

August Mank

Eduard von Toll

Eet Tuule

Endel Edula

Fred Jüssi

Ilkka Stén

Ilse Rootsmäe

Janis Viksne

Joann Kallas

Johanna Elizabeth Winkelman

Johannes Lepiksaar

Lars Arvid Aksel von Haartman

Lemming Rootsmäe

Linda Metsaorg

Mait Zastrov

Olav Renno

Pertti Saurola

Ruth Ling

Tiit Randla

Vilju Lilleleht

2011

Aasta lind on suitsupääsuke.

7. mail 2011 tähistab ornitoloogiaühing oma 90. sünnipäeva konverentsiga Tartus.

Juubeliaastaks valmib ka näitus «Imelised linnud» Remo Savisaare piltidest.

MTÜ Eesti Ornitoloogiaühing

Veski 4, Tartu 51005

TEL: 742 2195

FAKS: 742 2180

E-POST: eoy@eoy.ee

KODULEHT: www.eoy.ee

FACEBOOK: Eesti Ornitoloogiaühing

Juhatus

Andres Kalamees (direktor)

Nõukogu

Peep Lassmann (esimees), Margus Ots, Leho Luigujõe, Olev Lüütsepp, Riho Männik, Renno Nellis, Hannes Pehlak, Urmas Sellis, Olavi Vainu, Tarvo Valker, Ülo Väli

Eesti Ornitoloogiaühingusse kuulub üle 400 linnuhuvilise Eestist ja välismaalt. Ühingusse on oodatud kõik, kes tunnevad huvi lindude vastu ning soovivad toetada meie tegevust ja eesmäärke. Selleks ei pea olema ornitoloog ega tundma kõiki Eesti linde. Ühinguga liitumiseks tuleb juhatusale saata sooviavaldus. Juhised ja info liikmemaksu kohta leiad EOÜ kodulehelt.

Linnumaailmas toimuvaga kursis olemiseks ja oma kogemuste jagamiseks liitu linnuhuviliste elektroonilise suhtluslistiga linnuhuvilised@ut.ee. Juhised leiad EOÜ kodulehelt.

Oma panuse Eesti lindude toetuseks saad kanda Eesti Ornitoloogiaühingu pangakontole:

SEB

101 520 016 030 01

Swedbank

112 026 332 8

MEENUTUSLIKKE TIIVALÖÖKE
EESTI ORNITOLOOGIAÜHINGU
90. SÜNNIPÄEVAKS

ISBN 978-9985-9144-3-4 (trükis)
ISBN 978-9985-9144-4-1 (pdf)